

IN THE SYSTEM OF SOCIAL COMMUNICATIONS

UDC 007:[37.016:[070 + 004]:061.2]

Public Sector as a Leading Player in the Modern Field of Media Education Activity

Olha Harmatiy

*National University «Lviv Polytechnic», Stepan Bandera Street, 12, Lviv, 79000, Ukraine
PhD in Philology*

The author's e-mail address for correspondence: oharmatiy@gmail.com

ABSTRACT

The main objectives of the study: on the basis of consideration of the media education initiatives of non-governmental organizations that work in Ukraine, to find out the importance of public sector in establishment and development of media education in Ukraine.

Methodology. The study was done using a set of interrelated research methods. Analysis and synthesis when studying the activities of non-governmental organizations in media education branch have been used in this work. The descriptive and analytical method has been used for studying scientific and methodological literature. The method of generalization has been used to conclude the research and to summarize the study results.

Results and conclusions. Media education in Ukraine from the sphere of interest of narrow specialists and enthusiasts, under the pressure of modern challenges, first of all, the war and propaganda, has transformed into the necessary activity for the public. The great importance of public sector in development of media education is a positive trend for Ukraine. And although this is not a unique phenomenon in the global context, because literacy projects are implemented by non-governmental organizations in many countries, the public sector in Ukraine plays a leading role in media literacy development. Today, the most media literacy projects in Ukraine are initiated by the public. In the field of media education, a number of non-governmental organizations work fruitfully, the main areas of their activity are: publication of their own or translated editions, as well as conducting the trainings and internships, scientific and practical conferences, creation of specialized internet portals, interactive online games. Consequently the foreign partners promote actively the Ukrainian public initiatives in such work, providing advisory activities and financial donations.

KEYWORDS: media literacy; media education; public sector; non-governmental organization.

УДК 007:[37.016:[070 + 004]:061.2]

Громадський сектор як провідний гравець сучасного поля медіаосвітньої діяльності

Гарматій Ольга, Національний університет «Львівська політехніка», кандидат філологічних наук

Резюме

Мета дослідження: на основі розгляду медіаосвітніх ініціатив громадських організацій, які працюють в Україні, з'ясувати значення громадського сектору у становленні й розвитку медіаосвіти в Україні.

Методи. У роботі застосовано аналіз і синтез під час вивчення діяльності громадських організацій у сфері медіаосвіти. Описово-аналітичний метод використовувався для опрацювання наукової і методичної літератури. Метод узагальнення використано для підбиття підсумків і формування висновків дослідження.

Результати і висновки. В Україні медіаосвіта зі сфери зацікавлення вузьких спеціалістів та ентузіастів під тиском сучасних викликів, передусім війни та пропаганди, перетворилася на необхідну для широкого загалу діяльність. Велике значення громадського сектору у розвитку медіаосвіти – позитивна тенденція для України. І хоча це не унікальне явище у світовому контексті, адже у багатьох країнах проекти з медіаграмотності реалізують також громадські організації, проте в Україні громадський сектор відіграє провідну роль у становленні і розвитку медіаграмотності населення. Сьогодні в Україні більшість проектів з медіаграмотності – це громадські ініціативи. У сфері медіаосвіти плідно працює низка громадських організацій, основними напрямками діяльності яких є публікація власних чи перекладних видань, проведення курсів і тренінгів, наукових і практичних конференцій, створення спеціалізованих інтернет-порталів, інтерактивних онлайн-ігор. У такій роботі українським громадським ініціативам активно сприяють іноземні партнери – консультативною діяльністю, фінансовим донорством.

Ключові слова: медіаграмотність; медіаосвіта; громадський сектор; громадська організація.

Гарматій Ольга. Общественный сектор как ведущий игрок современного поля медиаобразовательной деятельности

Цель исследования: на основе рассмотрения медиаобразовательных инициатив общественных организаций, которые работают в Украине, выяснить значение общественного сектора в становлении и развитии медиаобразования в Украине.

Методы. В работе применялись анализ и синтез при изучении деятельности общественных организаций в сфере медиаобразования. Описательно-аналитический метод использовался для обработки научной и методической литературы. Метод обобщения использован для подведения итогов и формирования выводов исследования.

Результаты и выводы. В Украине медиаобразование из сферы интереса узких специалистов и энтузиастов под давлением современных вызовов, прежде всего войны и пропаганды, превратилось в необходимую для широкой общественности деятельность. Большое значение общественного сектора в развитии медиаобразования – положительная тенденция для Украины. И хотя это не уникальное явление в мировом контексте, потому что во многих странах проекты медиаграмотности реализуют также общественные организации, однако в Украине общественный сектор играет ведущую роль в развитии медиаграмотности населения. Сегодня в Украине большинство медиаобразовательных проектов – это общественные инициативы. В сфере медиаобразования плодотворно работает ряд общественных организаций. Основными направлениями их деятельности являются: публикация собственных или переводных изданий, проведе-

ние курсов и тренингов, научных и практических конференций, создание специализированных интернет-порталов, интерактивных онлайн-игр. В такой работе украинским общественным инициативам активно способствуют иностранные партнеры – консультационной деятельностью, финансовым донорством.

Ключевые слова: медиаграмотность; медиаобразование; общественный сектор; общественная организация.

1. Вступ

Сучасний розвиток мас-медіа та інформаційно-комунікаційних технологій нагально потребує цілеспрямованої підготовки до безпечного і вмілого їх застосування. Ключовим чинником формування грамотних споживачів медіаконтенту і гідних громадян інформаційного суспільства є медіаосвіта, покликана розвивати навички критичного сприйняття інформації, яку поширюють ЗМІ, вміння аналізувати медіаповідомлення, оцінювання їх достовірності й об'єктивності.

Медіаграмотність стає сьогодні життєво важливою компетенцією з огляду на інформаційно-пропагандистську війну, яку веде Росія проти України. Такі виклики внесли суттєві зміни у змістовне наповнення та мотивацію медіаосвіти, акцентували на необхідності формування навичок критичного мислення й імунітету до пропаганди та маніпуляцій громадською думкою і масовою свідомістю. За нинішніх умов медіаосвіта перетворюється на фундаментальний складник інформаційної безпеки нашої країни. Разом з тим, актуальними залишаються традиційні завдання медіаосвіти, такі як запобігання вразливості особистості до медіанасильства і медіаманіпуляцій, розвиток здатності до осмислення та адекватного оцінювання достовірності і корисності медіаконтенту, успішна взаємодія з інформаційними потоками.

У сучасній медіаосвітній діяльності задіяні представники різних професійних середовищ: педагоги, журналісти, психологи, науковці, діячі культури та інші. Також тут великою мірою проявляється активність громадського сектору. Нині в Україні багато проєктів, присвячених впровадженню медіаграмотності, – це ініціативи громадських активістів, ентузіастів педагогів і медіаекспертів. У сфері медіаосвіти плідно працюють громадські організації, зокрема такі як Академія української преси (АУП), «Детектор медіа», StopFake, «Телекритика», Інститут масової інформації, «Інтерньюз-Україна», ініціативи з елементами медіаграмотності впроваджує IREX, USAID. Ці та інші організації активно й систематично займаються розвитком медіаграмотності громадян України. Основні напрями їхньої діяльності: публікація власних чи перекладних видань, підручників, навчальних посібників, проведення курсів і тренінгів різного масштабу, наукових і практичних конференцій, створення спеціалізованих інтернет-порталів, інтерактивних онлайн-ігор для дітей тощо. У такій роботі українським громадським ініціативам активно сприяють іноземні партнери – досвідом, консультативною діяльністю, фінансовим донорством.

Метою статті є з'ясування ролі й значення громадських організацій у становлення та розвитку медіаосвіти в Україні. Зазначена мета передбачає реалізацію таких завдань: з'ясувати основні види медіаосвітньої діяльності громадських організацій в Україні, розглянути медіаосвітні ініціативи громадських організацій, які працюють в Україні, та на базі цього показати провідну роль громадського сектору у розвитку медіаосвітньої діяльності в Україні.

2. Методи дослідження

Дослідження здійснене з використанням комплексу взаємопов'язаних методів. У роботі застосовувалися аналіз та синтез під час вивчення діяльності громадських організацій у сфері медіаосвіти. Процедура аналізу як початкова стадія представленого дослідження дозволила детально розглянути основні медіаосвітні ініціативи українських ГО та їх реалізацію у різних форматах (надання тренінгових та консультативних послуг, видавнича діяльність, проведення інформаційних кампаній, досліджень медіа тощо). За допомогою методу синтезу здійснено подальше цілісне вивчення медіаосвітньої діяльності громадського сектору, що дозволило виявити суттєві спільні ознаки та врахувати тенденції розвитку. Описово-аналітичний метод застосовувався для опрацювання наукової і методичної літератури. Метод узагальнення використано для підбиття підсумків і формування висновків дослідження.

3. Теоретичне підґрунтя

Теоретичним підґрунтям роботи стали дослідження та публікації українських і зарубіжних авторів, зокрема слід відзначити праці таких дослідників як О.Баришполець, О.Волошенюк, С.Ганаба, І.Горохова, М.Дорош, Д.Дуцик, В.Іванов, О.Коневщинська, А.Литвин, М.Ліпман, Б. Мак-Махон, Л.Найдьонова, Г.Онкович, Д.Плахта, Г.Почепцов, В.Різун, Ф.Рогоу, А.Сулім, А.Ткачук, С.Троян, С.Терно, О.Федоров, Д.Халперн, С.Шейбе та інших.

Теорія і практика медіаосвіти розробляється у світі впродовж значного часу. Як зазначають фахівці ЮНЕСКО, медіаосвіта як складова частина прав людини на самовираження та інформацію належить до основних прав і свобод людини і є інструментом демократії [1]. У значній кількості міжнародних документів, серед яких резолюція ЮНЕСКО щодо розвитку критичної медіаосвіти, Грюнвальдська декларація з медіаосвіти, Резолюція Європарламенту щодо медіаграмотності у світі цифрових технологій, Коюніке Єврокомісії «Європейський підхід до медіаграмотності у світі цифрових технологій», вказано, що медіаграмотність – ключовий елемент політики в інформаційній сфері, обов'язкова умова залучення громадян до участі в демократичному житті, і наголошується на важливості підвищення рівня медіаграмотності у світі.

Дослідник Б. Мак-Махон підкреслює, що медіаосвіта є важливою вимогою демократичного суспільства в умовах тероризму та війн ХХІ століття [2, с. 13].

Загострення потреби в медіаосвіті сьогодні особливим чином пов'язане з війною. Очевидно, що інформаційний складник є важливим особливо під час війни. Медіаексперт Д.Дуцик наголошує, що зараз інформаційне поле наповнене фейками та неперевіреною інформацією: «...З початком агресії Росії проти України потік такої «зіпсованої» інформації став дуже потужним. Суспільством намагаються маніпулювати, формувати його думку в потрібному різним силам руслі. Критичне мислення потрібне, щоб не бути маніпульованим. Адже маніпульована людина буде ухвалювати погані рішення» [3]. Зрозуміло, що подібні помилкові рішення можуть дуже дорого коштувати.

Дослідники О. Волошенюк, В. Іванов, В. Різун зазначають, що знання та розуміння основних закономірностей функціонування ЗМІ, способів спотворення реальності, вивчення принципів роботи і механізмів впливу медіа є невід'ємними чинниками успішної й ефективної медіаосвіти. Метою медіаосвіти є підвищення рівня медіаграмотності конкретної особистості та суспільства загалом до вироблення навичок аналізувати й оцінювати навколишній медіаконтент [4, с. 22–23].

«Медіаграмотність сьогодні необхідна – особливо в час інформаційної війни», – наголошує М. Дорош, редактор та оглядач ресурсу MediaSapiens. Вона зазначає, що нинішня ситуація на Донбасі, й тим паче в Росії, переконливо засвідчує, якими можуть бути наслідки пропаганди та відсутності критичного сприйняття інформації аудиторією. М.Дорош підкреслює: «Якби глядач краще розумівся на журналістських стандартах, умів розрізняти факти й судження, ставив собі питання про те, кому вигідний той чи інший сюжет – можливо, тоді всі події складались би інакше» [5].

Наголошуючи на значущості медіакомпетентності та критичного мислення для сучасних суспільства та освіти, І.Горохова вказує, що, як це не дивно, політики, освітяни і широка громадськість почали серйозно звертати увагу на це питання тільки останніми роками [6]. Особливо актуальним це стало в час інформаційної війни, коли врятувати свідомість від маніпулятивного мас-медійного впливу може тільки критичне мислення.

Г. Почепцов стверджує: «Сьогодні у розвинутих державах жодна дія неможлива без інформаційної підготовки» [7]. У сучасну епоху глобальних інформаційних технологій ЗМІ є могутньою і часто вживаною зброєю в управлінні збройними конфліктами. Мас-медіа відіграють все зростаючу роль у виникненні, перебігу й завершенні конфліктів. Війна – в сенсі як максимальна ескалація конфліктної маси – ведеться не тільки на місцевості, але й на сторінках та екранах ЗМ. Сучасна війна – це війна інформацій. Нині відбувається глобальна битва за інтерпретацію реальності. Уміле використання задля цього засобів масової інформації – запорука успіху.

Напрацювання українських та закордонних теоретиків і практиків медіаосвітньої діяльності демонструють високий потенціал медіаграмотності, її актуальність і практичну значущість: відповідність життєвим потребам сьогодення, сприяння критичному сприйняттю інформації, формування вмінь і навичок успішно взаємодіяти з інформаційними потоками, здатність протистояти маніпуляційним впливам, адекватне оцінювання достовірності та корисності медіаповідомлень.

4. Результати й обговорення

Якщо ще років десять тому медіаосвіта вважалась переважно сферою зацікавлення вузьких спеціалістів та активістів, то нині, в умовах викликів війни й пропаганди, такий стан речей принципово змінився.

Фахівці зазначають, що подібна ситуація спостерігається також в країнах Європи та в США, де криза фейків змусила звернути увагу на критичне мислення. Ключем для формування свідомого споживача медіапродукції і протидії дезінформації є освіта. Для демократії потрібні активні громадяни, які вміють розрізняти правду та пропаганду. Медіаграмотність рівною мірою важлива для всіх держав, і для США так само, проте особливо важлива для України, оскільки український суверенітет зараз під загрозою. Значна роль саме громадського сектору для розвитку медіаосвіти в Україні не є унікальним явищем. Так, відповідно до досліджень Європейської аудіовізуальної обсерваторії, упродовж останніх п'яти років у 28 країнах ЄС третину проектів з медіаграмотності впроваджували саме громадські організації [8].

Нині в Україні більшість проектів, спрямованих на підвищення рівня медіаграмотності населення, – це ініціативи громадських структур, ентузіастів педагогів і медіаекспертів. Ще у 2016 р. Київський міжнародний інститут соціології на замовлення ГО «Телекритика» провів дослідження, яке мало на меті з'ясувати, як українці оцінюють вплив мас-медіа та чи вважають потрібним навчання медіаграмотності. На запитання «Чи вважаєте ви, що потрібно запровадити навчання з медіаграмотності?» 45% громадян відповіли, що курс має бути запроваджений у школах, 40% вважають, що він необхідний у закладах вищої освіти, майже 28% відповіли, що потрібні широкі просвітницькі кампанії з медіаграмотно-

сті для дорослих, 12% респондентів вважають, що навчання з медіаграмотності непотрібне. Таким чином, опитування засвідчило потребу населення в медіаграмотності та суспільний запит на неї [9].

Проте серед конкретних дій держави у відповідь на такий суспільний запит можна назвати лише ухвалення єдиного документа у зазначеній сфері – Концепції впровадження медіаосвіти в Україні. Названа Концепція вказує мету, завдання, напрямки і принципи розвитку медіаосвіти, форми й етапи її реалізації в Україні. Слід зазначити, що Концепція впровадження медіаосвіти була схвалена у 2010 р. завдяки, не в останню чергу, розвитку в нашій країні медіаосвітнього руху, активній діяльності громадських організацій. Український та зарубіжний досвід медіаосвіти, зміна соціально-політичних реалій змусили згодом переглянути Концепцію і спонукали до вироблення у 2016 р. її нової редакції.

Загалом окреслюються три групи причин оновлення Концепції впровадження медіаосвіти в Україні: здобутки медіаосвіти на міжнародному рівні впродовж 2010–2016 рр.; досвід експериментального впровадження медіаосвіти, зворотний зв'язок від педагогічної практики; умови зовнішньої інформаційної агресії, висвітлення в медіа збройного конфлікту на сході країни й анексії Криму, потреба долати психологічні наслідки війни.

Головна мета Концепції впровадження медіаосвіти в Україні – сприяння розбудові в нашій країні ефективної системи медіаосвіти як фундаменту для гуманітарної безпеки держави, консолідації і розвитку громадянського суспільства, протидії зовнішній медіаінформаційній агресії, а також сприяння підготовці молодого покоління до ефективної та безпечної взаємодії зі сучасними мас-медіа, формуванню медіаінформаційної грамотності і медіакультури громадян згідно з їхніми індивідуальними, віковими та іншими особливостями [10]. Також визначені етапи реалізації Концепції: 1) експериментальний етап (2010–2016 рр.); 2) етап поступового впровадження медіаосвіти та стандартизації її змісту (2017–2020 рр.); 3) етап подальшого розвитку медіаосвіти і забезпечення її масового впровадження (2021–2025 рр.). Отож, зараз триває поступове впровадження медіаосвіти та стандартизація її змісту.

Навчання медіаграмотності не обмежується лише тим, щоб пройти навчальний курс. Медіаграмотність – життєва компетенція, практична навичка, риса стилю життя. Медіаосвіта широкого загалу є однією з форм безперервної освіти, що базується на застосуванні новітніх інформаційно-комунікаційних технологій і сучасних медіа. Вона покликана забезпечувати постійний особистісний розвиток, підвищення кваліфікації, а також вирівнювання досвіду різних поколінь, наприклад, старшого покоління, соціалізація якого проходила під час існування іншої системи мас-медіа. Медіаосвіта населення перетворюється на обов'язкову складову частину безпеки держави за умов зовнішньої інформаційної агресії і пропаганди, сприяє опірності людей до деструктивних медіаінформаційного впливу. Однак у цій сфері багато чого і далі залежить від ініціативності громадських організацій та медіаактивістів.

Одна з провідних організацій у царині медіаосвітньої діяльності – Академія української преси (АУП) – неприбуткова, неурядова та незалежна організація, що заснована у 2001 р. та підтримується європейськими та американськими інституціями. АУП за допомогою досліджень, навчання та публікацій фахових видань інспірує провідні ініціативи у медіаосвітній сфері та в перекваліфікації журналістських кадрів в Україні, поширює медіаграмотність та європейські стандарти журналістики. Мету своєї діяльності Академія української преси вбачає у тому, щоб підвищувати якість журналістики та активно сприяти розвитку медіа через створення громадянського суспільства в Україні, медіаосвіту громадян, інспірацію медіаосвітньої мережі, створення та популяризацію інформаційного продукту, який покликаний підвищувати рівень медіаграмотності суспільства. До своїх завдань Академія української преси відносить такі: впровадити серед громадянського суспільства культуру споживання медіа, що дотримуються журналістських стандартів та журналістської етики;

формувані критичне мислення та навички медіаграмотності громадянського суспільства шляхом медіаосвіти; сприяти підвищенню рівня медіа та дотримання журналістських стандартів в Україні шляхом навчання; впровадити медіаосвіту як необхідний компонент освітньої системи України. АУП здійснює різні види медіаосвітньої діяльності, серед яких: надання тренінгових та консультативних послуг для викладачів вищої та середньої школи, які впроваджують медіаосвіту; громадське представництво та лобіювання медіаосвіти в Україні; випуск та поширення публікацій у сфері масової комунікації та журналістики; проведення інформаційних кампаній на основі даних моніторингу медіа; проведення досліджень медіа та медіаситуації; надання тренінгових послуг журналістам та медіа; громадське представництво світових стандартів журналістики в українській медіаспільноті. Академія української преси проводить щорічні міжнародні наукові конференції, присвячені вивченню міжнародного досвіду практичної медіаграмотності та її перспектив в українських реаліях [11].

Також у медіаосвітній сфері активно працює громадська організація «Детектор медіа» – авторитетний аналітичний центр та унікальний медійний майданчик для проведення широкої експертної та громадського обговорення. Місія організації – допомагати становленню в Україні вільних, демократичних і професійних мас-медіа та формуванню критично мислячих споживачів медіаконтенту. Цільова аудиторія організації – журналісти, редактори, менеджери ЗМІ, експерти медіа, громадські структури, державні органи, споживачі медіа. ГО «Детектор медіа» є правонаступницею громадської організації «Телекритика», що започаткувала свою історію з 2004 р.

«Детектор медіа» впроваджує медіаосвіту через низку власних інтернет-видань, основним з яких є сайт «Детектор медіа», що розпочав свою діяльність у 2016 р. Слоган «Детектора медіа» – «Watchdog українських ЗМІ». Медіаосвітні ініціативи реалізуються також через сайт MediaSapiens, який повністю присвячений медіаграмотності і є частиною порталу «Детектор медіа», і за допомогою спеціалізованих онлайн-ресурсів – «МедіаДрайвер» та «Новинна грамотність». Організація сприяє дотриманню журналістських стандартів в українських медіа, вдосконаленню національного законодавства у сфері інформації, підвищенню професійного рівня журналістів, формуванню демократичної культури медіаспоживання серед українських громадян. Також «Детектор медіа» виробляє власні інформаційні продукти (аналітику, фільми, ток-шоу, графіку), проводить моніторинги та дослідження, бере участь у робочих групах та дорадчих структурах при державних органах влади, організовує тренінги, інші публічні заходи. «Детектор медіа» користується підтримкою міжнародних донорських організацій, таких як USAID, U-Media, NED, SIDA, Посольства США, Міжнародного фонду «Відродження» [12].

Проект ГО «Детектор медіа» – MediaSapiens започаткований у 2010 р. за сприяння Інтерньюз-Нетворк (США) – за основну мету ставить підвищення медіаграмотності аудиторії. Творці проекту зазначають, що хочуть допомогти медіаспоживачеві глибше зрозуміти суть медіа, краще орієнтуватися в інформаційному середовищі, вміти критично ставитись до ЗМІ, визначати якісну та об'єктивну інформацію, виявляти маніпулятивні техніки впливу на масову свідомість та протистояти їм, ознайомитися з інформаційними правами та можливостями їхнього застосування [13].

З ініціативи викладачів, випускників і студентів програми для журналістів і редакторів Digital Future of Journalism і Могилянської школи журналістики працює сайт для перевірки фактів Stopfake.org. Сайт запущений у 2014 р. До проекту залучені журналісти, редактори, програмісти, перекладачі, всі, для кого небадьова доля України та її народу. На початку, як кажуть організатори, основною метою була перевірка і спростування поширюваної в ЗМІ перекрученої інформації і пропаганди про події в Україні. Надалі проект став інформаційним хабом, де аналізується кремлівська пропаганда в усіх її проявах і аспектах. Головна мета цієї журналістської організації – верифікація інформації, зростання медіагра-

мотності аудиторії й боротьба за чітке розмежування між журналістикою фактів і пропагандою. Досягається це як за допомогою спростування окремих фейків, так і через створення архіву пропаганди, аналізу інформації, проведення тренінгів з верифікації інформації, участь у конференціях і семінарах [14].

Проект StopFake та Академія української преси стали партнерами Ради міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX) у реалізації програми «Вивчай та розрізняй (Learn to Discern)» – першої подібної ініціативи з інфомедійної грамотності для середніх шкіл. Програму фінансують посольства США та Великої Британії в Україні. Вона має на меті сформувати в українських школярів навички критичного мислення, які потрібні, щоб протистояти впливам пропаганди та дезінформації. У межах програми «Вивчай та розрізняй» за сприяння Міністерства освіти і науки України будуть апробовані навчальні матеріали, що потім інтегруються в програми шкільної освіти.

Академія української преси, IREX і StopFake реалізували спільний проект «Програма медіаграмотності для громадян». У рамках вказаного проекту понад 14 тис. громадян стали учасниками тренінгів з підвищення медіаграмотності, які організовувалися у 14 областях України. Проект «Програма медіаграмотності для громадян» був здійснений за сприянням іноземних структур – уряду Канади (DFATD Canada) та Глобального фонду миру та безпеки.

Інститут масової інформації (ІМІ) – це незалежна, неприбуткова, недержавна громадська організація, що працює над проектами, спрямованими на зростання позитивного впливу медіа на процес становлення і розвитку в Україні громадянського суспільства. Впродовж своєї діяльності колектив ІМІ розробив методики та методології моніторингів і аналізу інформаційної сфери, підготував та сприяв прийняттю законодавчих актів, створив унікальну інформаційно-аналітичну базу про діяльність та розвиток засобів масової інформації в Україні. Місією Інституту масової інформації є сприяння розвитку активного громадянського суспільства та суспільно відповідальної журналістики, розвиток медіаграмотності населення заради успішного сталого розвитку України на засадах європейських цінностей. ІМІ здійснює постійний моніторинг стану свободи слова, вивчає характер і тенденції інфосфери, проводить інформаційні кампанії із соціально важливих проблем, сприяє підвищенню професійних знань журналістів та фрілансерів, впроваджує передові журналістські стандарти, працює над процесом законодавчого розвитку медіасфери, сприяє підвищенню поінформованості громадськості про інструменти, діяльність та досягнення громадських організацій в Україні [15].

Громадська організація «Інтерньюз-Україна» протягом своєї роботи в Україні в сфері медіа реалізує проекти, спрямовані на сприяння становленню успішних і незалежних медіа. Девіз організації, як зазначено на офіційному сайті: «Утвердження європейських цінностей в Україні через становлення успішних медіа». Своїми головними завданнями «Інтерньюз-Україна» вважає підвищення журналістських стандартів; розвиток плюралістичних і незалежних мас-медіа в Україні; ефективну співпрацю між мас-медіа, владою та третім сектором. Серед компетенцій «Інтерньюз-Україна» – надання комунікаційної підтримки, виробництво контенту, проведення навчання, медіаосвітніх заходів, забезпечення медіасупроводу.

Команда «Інтерньюз-України» проводить різного роду заходи (тренінги, конференції, семінари, вуличні кампанії, флеш-моби та ін.), виробляє теле- і радіопрограми на політичну, економічну та соціальну тематику, надає технічну і юридичну підтримку журналістам і редакціям національних та регіональних медіа України. Організація щороку реалізує десятки проектів, має досвід організації медіа-тренінгів, воркшопів для журналістів та редакторів про висвітлення процесів євроінтеграції та реформ в Україні, навчання з цифрової безпеки та використання нових медіа, літні школи для молоді з медіаграмотності, розслідувальної журналістики тощо [16].

В Україні діють також й інші громадські організації та професійні структури, які роблять значний внесок у розгортання медіаосвітнього руху. Сказане вище підводить до висновку, що у сфері медіаосвіти та медіаграмотності широкого загалу в Україні активно працюють громадські організації, що сприяють розвитку і популяризації медіаграмотності, дають громадянам розуміння важливості медіаграмотності.

Разом з тим, питання медіаосвіти має бути частиною державної стратегії з інформаційної політики, державної політики у сфері освіти і науки. Також важливою ланкою є розширення співпраці медіаосвітян із медіавиробниками – від окремих виступів у ЗМІ до постійної та систематичної співпраці з мас-медіа та громадськими організаціями, що розгортають медіаосвітній рух.

Керівник ГО «Детектор медіа» Н.Лигачова, зазначає, що слід враховувати сучасні медіатенденції та виклики, які стоять перед українськими ЗМІ: «Головна риса українського медіаландшафту – це олігархізація. Інші риси медіапростору: джинса (зокрема, корпоративна), «скандалізація» контенту – акцент на негативі, перетворення новинної стрічки не на повідомлення про факти, а повідомлення чийхось інтерпретацій цих фактів. Ще одна серйозна проблема наших ЗМІ – це використання ними мови ненависті та ворожнечі. Такий стан речей ще раз доводить, наскільки важливою зараз є медіаграмотність, пояснення споживачам ЗМІ, до яких маніпуляцій можуть вдаватись медіа» [17].

В умовах викликів інформаційно-психологічної війни інфомедіаграмотність громадян є важливою складовою частиною національної безпеки. Медіаосвічене населення здатне чинити опір пропаганді, протистояти впливам інформаційних психологічних операцій, підтримувати стійкий моральний дух у скрутний час. Медіаосвіта надає споживачеві інформації інструментарій для самозахисту, навчає критично сприймати повідомлення мас-медіа.

5. Висновки

Саме тим, що мас-медіа мають надважливе значення в умовах глобалізації й функціонування інформаційного суспільства та потужно впливають на сприйняття навколишнього світу, зумовлюється вирішальна роль медіаосвіти в сучасних умовах. Критичні для України виклики – війна та пропаганда – активізували медіаосвітній процес у нашій країні і підкреслили його важливість.

В нинішніх українських реаліях медіаосвіта пов'язана з низкою суспільних структур, мобілізувала зацікавлених осіб передусім в медіасередовищі, а також соціальній та освітній сферах. З предмета зацікавлення вузьких спеціалістів та ентузіастів під тиском сучасних викликів медіаосвіти перетворилася на затребувану для широкого загалу діяльність. У сучасній медіаосвітній діяльності задіяні представники різних професійних середовищ: насамперед представники мас-медіа, а також педагоги, журналісти, психологи, науковці, діячі культури та інші.

Важомий внесок у медіаосвітній рух здійснюють громадські структури. Основними напрямками діяльності громадських організацій у сфері медіаосвіти є публікація власних та перекладних видань, підручників, навчальних посібників, проведення курсів і тренінгів, наукових і практичних конференцій, створення спеціалізованих інтернет-порталів, інтерактивних онлайн-ігор тощо.

Завдяки активному медіаосвітньому рухові громадян схвалено Концепцію впровадження медіаосвіти – єдиний державний документ у цій сфері в Україні. Нині в Україні більшість проектів з медіаграмотності – це громадські ініціативи. У такій роботі українським громадським структурам активно сприяють іноземні партнери – консультативною діяльністю, фінансовим донорством. Велике значення громадського сектору у розвитку медіаосвіти – позитивна тенденція для України. І хоча це явище не унікальне у світовому

контексті, адже у багатьох країнах проекти з медіаграмотності реалізують також громадські організації, проте в Україні громадський сектор відіграє провідну роль у становленні і розвитку медіаграмотності населення.

References

1. United Nations Educational Scientific and Cultural Organisation UNESCO (1999), Recommendations Addressed to UNESCO on Media Education, Adopted by the Vienna Conference “Educating for the Media and the Digital Age”, 18-20 April 1999, Vienna, available at: <http://www.nordicom.gu.se/sv/clearinghouse/recommendations-addressed-unesco-media-education> (accessed 09 May 2018).
2. Scheibe, C. & Rogow, F. (2017), Media Literacy: Critical Thinking in a Multimedia World, Free Press Center, The Academy of Ukrainian Press, Kyiv, 319 p.
3. Hrishyna, T. (2016), “It is not enough to be informed, you must be able to read critically the media”, available at: <https://www.volynnews.com/news/society/malo-buty-poinformovanyim-treba-vmity-krytychno-chytaty-media/> (accessed 09 June 2018).
4. Ivanov, V.F., Volosheniuk, O.V. & Rizun, V.V. (Eds.) (2013), Media Education and Media Literacy: a Textbook, Free Press Center, The Academy of Ukrainian Press, Kyiv, 352 p.
5. Dorosh, M. (2014), “War – is a great time for media education?”, Mediasapiens, available at: http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita/viyna_zoryaniy_chas_dlya_mediaosviti/ (accessed 09 June 2018).
6. Horokhova, I.V. (2014), “The importance of critical thinking for modern society and education”, Open Academic Journals Index, available at: <http://oaji.net/articles/2014/1026-1415782468.pdf> (accessed 09 June 2018).
7. Pocheptsov, H.H. (2000), Information Wars: Fundamentals of Military-Communicative Researches, Refl-Book, Moscow; Wakler, Kyiv, 458 p.
8. Dorosh, M. (2018), “How is media literacy developing in Ukraine: eight conclusions from the annual conference”, Mediasapiens, available at: http://ms.detector.media/mediaprosvita/mediaosvita/yak_rozvivaetsya_medigramotnist_v_ukraini_visim_visnovkiv_zi_schorichnoi_konferentsii/ (accessed 09 June 2018).
9. Plakhta, D. (2017), “Media education vaccination: Ukrainian realities”, Den, available at: <https://day.kyiv.ua/uk/blog/polityka/mediaosvitnya-vakcynaciya> (accessed 09 June 2018).
10. The National Academy of Educational Sciences of Ukraine (2016), Concept of Implementation of Media Education in Ukraine (A New Edition), 21 April 2016, Kyiv, available at: http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita/kontseptsiya_vprovadzhennya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya/ (accessed 09 June 2018).
11. The Academy of Ukrainian Press (2001), available at: <http://www.aup.com.ua/> (accessed 09 June 2018).
12. MediaSapiens (2016), “Non-governmental organization “Detector Media” is an influential analytical center and media platform”, available at: http://ms.detector.media/go_detector_media/ (accessed 09 June 2018).
13. Media Sapiens (2016), “The MediaSapiens project was launched by “Telekrytyka” (now “Detector Media”) in 2010 with the support of Internews Network (USA)”, available at: <http://osvita.mediasapiens.ua/about/editorial/> (accessed 09 June 2018).
14. Stopfake.org (2018), “About us”, available at: <https://www.stopfake.org/uk/pro-nas/> (accessed 09 June 2018).

15. The Institute of Mass Information (2000), "About us", available at: <http://imi.org.ua/stat/about/> (accessed 09 June 2018).
16. Internews Ukraine (2011), "About us", available at: <http://internews.ua/about/> (accessed 09 June 2018).
17. Media Sapiens (2016), "Media literacy is the key to win in information war: the state of implementation of media education was discussed in Kyiv", available at: http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita/mediagramotnist_aporuka_vigrashu_v_informatsyniy_viyini_u_kievi_obgovorili_stan_vprovadzhennya_mediaosviti/ (accessed 09 June 2018).

Submitted 09.06.2018

Список джерел

1. Recommendations Addressed to UNESCO on Media Education // Education for the Media and the Digital Age. Vienna, 1999, URL : <http://www.nordicom.gu.se/sv/clearinghouse/recommendations-addressed-unesco-media-education> (дата звернення: 09.05.2018).
2. Шейбе С., Рогоу Ф. Медіаграмотність : критичне мислення у мультимедійному світі / пер. з англ. С.Дьома; за заг. ред. В.Ф. Іванова, О.В. Волошенюк. К. : Центр Вільної Преси, Академія Української Преси, 2017. 319 с.
3. Грішина Т. Мало бути поінформованим, треба вміти критично читати медіа. URL : <https://www.volynnews.com/news/society/malo-buty-poinformovanyum-treba-vmity-krytychno-chytaty-media/> (дата звернення: 09.06.2018).
4. Медіаосвіта та медіаграмотність : підручник / ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк ; за наук. ред. В. В. Різуна. К. : Центр вільної преси, 2013. 352 с.
5. Дорош М. Війна – зоряний час для медіаосвіти? URL : http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita/viyna_zoryaniy_chas_dlya_mediaosviti/ (дата звернення: 09.06.2018).
6. Горохова І.В. Значущість критичного мислення для сучасних суспільства та освіти. URL : <http://oaji.net/articles/2014/1026-1415782468.pdf> (дата звернення: 09.06.2018).
7. Почепцов Г. Г. Информационные войны: Основы военно-коммуникативных исследований. М. : Рефл-бук ; К. : Ваклер, 2000.
8. Дорош М. Як розвивається медіаграмотність в Україні: вісім висновків зі щорічної конференції. URL : http://ms.detector.media/mediaprosvita/mediaosvita/yak_rozвивaetsya_mediagramotnist_v_ukraini_visim_visnovkiv_zi_schorichnoi_konferentsii/ (дата звернення: 09.06.2018).
9. Плахта Д. Медіаосвітня вакцинація: українські реалії. URL : <https://day.kyiv.ua/uk/blog/polityka/mediaosvitnya-vakcynaciya> (дата звернення: 09.06.2018).
10. Концепція впровадження медіа-освіти в Україні (нова редакція). URL : http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita/kontseptsiya_vprovadzhennya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya/ (дата звернення: 09.06.2018).
11. Академія української преси. URL : <http://www.aup.com.ua/> (дата звернення: 09.06.2018).
12. Громадська організація «Детектор медіа» – це впливовий аналітичний центр та медійна платформа. URL : http://osvita.mediasapiens.ua/go_telekrytyka/ (дата звернення: 09.06.2018).
13. Проект MediaSapiens був започаткований «Телекритикою» (зараз – «Детектор медіа») у 2010 році за підтримки Інтерньюз-Нетворк (США). URL : <http://osvita.mediasapiens.ua/about/editorial/> (дата звернення: 09.06.2018).

14. Stopfake.org. URL : <https://www.stopfake.org/uk/pro-nas/> (дата звернення: 09.06.2018).
15. Інститут масової інформації. URL : <http://imi.org.ua/stat/about/> (дата звернення: 09.06.2018).
16. Інтерньюз-Україна. URL : <http://internews.ua/about/> (дата звернення: 09.06.2018).
17. «Медіаграмотність – запорука виграшу в інформаційній війні»: у Києві обговорили стан впровадження медіаосвіти. URL : http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita/mediagramotnist_zaporuka_vigrashu_v_informatsiyniy_viyini_u_kievi_obgovorili_stan_vprovadzhennya_mediaosviti/ (дата звернення: 09.06.2018).

Надійшла до редколегії 09.06.2018